

ANADOLU ÇEVRESİNDE KURULAN UYGARLIKLAR:**MISIR UYGARLIĞI**

Mısırlılar Nil'in kendi hayat yaşamları için sağladığı faydalar karşılığında ona hayat veren anlamına gelen "hapi" adını vermişlerdir.

Nil Nehri Mısır'a haya verir, ülkeyi çöl olmaktan kurtarır. Mısır'ın etrafının çöller ve denizlerle çevrili olması kendine özgü bir uygarlık olmasında etkili olmuştur.

Mısır'ın siyasi tarihi MÖ 4000 yıllarında Kral Menes'in siyasi birliği kurmasıyla başlar. Kral Menes ile birlikte Mısır'da Firavunlar devri başlamıştır.

Mısır Krallığı "**nom**" adı verilen kent devletlerinin birleşmesiyle oluşmuştur.

Not: Dünyada ilk siyasi birliğin Mısır'da sağlanması önemli bir gelişmedir.

Ünlü tarihçi Herodotos, "Mısır, Nil Nehri'nin bir armağanıdır." demiştir. Mısır, Nil Nehri'nin akış yönüne göre Aşağı (Kuzey) ve Yukarı (Güney) Mısır olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Mısır tarihi; eski, orta ve yeni uygarlık olmak üzere üç kısma ayrılır.

Eski İmparatorluk döneminde Mısır'ın sembolü olan piramitler yapılmıştır.

Orta İmparatorluk döneminde imar ve sulama işlerine önem verilmiştir.

Yeni İmparatorluk döneminde Suriye ve Filistin'i ele geçirmek isteyen **Firavun II. Ramses** Hititlerle Kadeş Savaşı'nı yapmıştır. İstenilen sonucun alınamaması üzerine tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma olan **Kadeş Antlaşması'nı** Hititlerle yapmışlar.

Mısır medeniyeti kendine özgüdür. Mısır uygarlığını diğer uygarlıklardan ayıran en önemli özelliği; **dışarıdan etkilenmeden, kendine özgü özellikleriyle var olması ve gelişmesidir.**

Mısır Uygarlığında Toplumsal Hayat:

Mısır'da yönetim mutlak bir krallıkla yönetiliyordu.

Krala, firavun denirdi ve aynı zamanda tanrısal bir gücün olduğuna inanırlardı. Söyledikleri her söz tanrı buyruğu sayılır, yasa olarak kabul edilirdi. Krallık babadan oğla geçerdi.

Halk:

Mısır'da halk;

- rahipler
- askerler
- şehirliler
- tüccarlar,
- zanaatkarlar,
- çiftçiler ve köleler olmak üzere sınıflara ayrılırdı.

Bunlar içinde firavunlar en üst sınıfı, köleler ise en alt sınıfı oluştururdu. Köleler hiçbir hakka ve hukuka sahip değildi.

Ordu ve Yönetim:

Mısır ordusu başlangıçta savunma amacıyla daha sonra ise ülkeleri fetih etmek amacıyla güçlü bir ordu kurulmuştu. Ordu yayalardan oluşurdu. İhtiyaç halinde halktan asker toplanırdı.

İlk Çağda Mısır'da bürokrasi oldukça gelişmiştir. Firavunlara devlet yönetiminde yardımcı olan vezirler, kâtip ve memurlar vardı. Memurlar asillerden seçilirdi.

Hukuk:

8 kitapta toplanan mısır hukuku gelişmişti. Erkek ve kadın birbirine eşitti. Her şehirde bir mahkeme bulunurdu.

Dini İnanış:

Mısırlılar tanrıların hayvan ve insan biçiminde düşünmüşlerdir. Mısır'ın en büyük tanrısı Güneş Tanrısı; "**Amon-Ra**" ve iyilik tanrısı "**Oziris**" idi.

Mısırlılar ölümden sonra hayatın devam ettiğine inandıklarından dolayı **mumyacılık, eczacılık ve tıp gelişmiştir.**

Bilim:

Miladi takvimi bulmuş ve yılı 365 gün ve bir ayı da 30 gün olarak hesaplamışlar. Böylece güneş yılına dayalı takvimi icat etmişlerdir. Nil'in akış yönüne göre bir yılı dörder aylık üç bölüme;

- taşma
- ekme
- biçme

ayırılmışlardır.

Hiyeroglif adı verilen kendilerine özgü bir yazı oluşturmuşlardır. Bu yazı, anlatılmak istenen nesnenin resmini çizmekle başlamıştır.

Bilim ve sanatta ileri olan Mısır'da astronomi, matematik, tıp ve eczacılık oldukça gelişmiştir.

Matematik'te ondalık sayıyı bularak ilk kez dört işlemi yapmışlardır. Pi sayısının bugünkü değerine yakın olarak hesaplamışlardır.

Eski imparatorluk döneminde yapılmış Mısır Piramitleri (Keops Piramidi) dünyanın yedi harikasından günümüze ulaşan tek eserdir. Bu piramitler; Mısır medeniyetinin mimarlık alanındaki yeteneklerini göstermektedir.

Ekonomi ve Tarım:

Mısır ekonomisinin temeli tarıma dayalıydı. Tarımı geliştirmek amacıyla bataklıklar kurutulmuş, sulama kanalları açılmıştır. Ülkede hayvancılık, dokumacılık, maden ve seramik sanatı da büyük bir gelişme göstermiştir.

MÖ 1200 yılında Ege gözleri sonucunda zayıflayan Mısır İmparatorluğu, önce Asurlular ve Persler tarafından işgal edilmiştir. Daha sonra Makedonya kralı Büyük İskender'in egemenliğine giren imparatorluk, MÖ 30 yılında Romalıların Mısır'ı ele geçirmesiyle sona ermiştir.

Not: Mısır tarihindeki bu gelişmesini Hz. Yusuf (a.s) ve Hz. Musa (a.s.)'nın mühendislik ve bilginliğine borçludur.

İRAN UYGARLIĞI**Medler:**

Asurlardan günümüze ulaşan belgelerde İran'daki Hint-Ari kökenli iki büyük topluluktan söz edilmektedir. Bunlar, Medler ve Perslerdir. MÖ 7. yüzyılın ortalarında İran'da bir devlet kuran Medler, Anadolu'da Kızılırmak kıyılarına kadar olan yerlere egemen oldular.

Med Krallığı'nın genişlemesi Persler tarafından durdurulmuştur. Persler II. Kiros'un yönetiminde Med Krallığı'na son verdiler (MÖ 550).

Persler:

Pers İmparatorluğu mutlakiyetle yönetilirdi. Pers hükümdarlarının yetkileri sınırsız olup emir ve talimatları kanun niteliği taşırdı.

Devletin kurucusu II. Kiros (Kiyros) Lidyalıları yenerek Anadolu'yu egemenliklerine aldılar. MÖ (540-334) Doğu'da Hindistan ve Orta Asya, Batıda Trakya, Kuzey Kafkasya; Güneyde Mısır'a kadar genişlediler. MÖ VI. yüzyılda hemen bütün Anadolu Perslerin Egemenliğinde idi. Hititlerden sonra Anadolu Perslerin Egemenliğinde idi. Hititlerden sonra Anadolu'nun büyük bir kısmını ilk kez bir yönetim altında birleştirdiler.

Anadolu, Pers İmparatoru I. Darius zamanında imparatorluğun yönetim biçimine uygun olarak "**satraplık**" adı verilen eyaletlere ayrılarak yönetmişlerdir. Satraplıkta hükümdarın mülkü olarak görülen topraktan onun işleyen toplulukları yararlanırdı. Bunların başında kralın atadığı valiler bulunurdu. Eyaletleri sürekli denetleyen yüksek rütbeli kişiler "**kralın gözüydü.**" Bu kişiler bugünkü karşılığı müfettişlik olan "**şah gözü**" veya "**şah kulağı**" denirdi.

Satrapların maaşlarını ve eyaletlerin yönetim giderlerini karşılayan halk, aynı zamana krala da haraç denilen bir vergi verirdi.

Persler, Anadolu'nun siyasi istikrar ve ticaretin gelişmesini sağladılar. Anadolu'ya yeni yollar yaptılar. Nehirleri, boğazları ve geçitleri aşmak için sağlam köprüler yaptılar. Perslerin çok güzel evleri ve görkemli sarayları vardı. Yollar yeniden düzenlendi. Anadolu; tahıl, dokumalar, hayvan ve hayvan ürünleri bakımından Perslere gelir sağladı. Persler Anadolu'yu eyaletlere (satrap) ayrılarak yönettiler. Perslerin; Anadolu egemenliği 200 yıl sürdü.

Ordu:

Persler çok düzenli ve gelişmiş bir orduya sahiptiler. Ordu, atlı ve yayalardan oluştu. Savaşlarda askerler demir pullardan yapılan zırhlar giyerdi.

334 de Pers egemenliği İskender tarafından yıkılınca Anadolu'nun, büyük bölümünde "**Hellenistlik Dönemi**" denilen yeni bir dönem başladı. Efes'ten başlayıp Anadolu'nun belirli merkezleri üzerinden geçen ve Susa'ya ulaşan ünlü Kral yolu bu dönemde yeniden onarıldı. İmparatorluğun başında bulunan kişilere "**Ülkeler Kralı**" denirdi.

İlk posta teşkilatı gerçekleştirilmiştir. Makedonyalı İskender Pers devlet teşkilatından etkilenmiştir.

Dini İnanış:

Dini inanışları **Zerdüştlük** idi. Bir bilgin olan Zerdüşt'ün öğretileri ve düşünceleri daha sonra bir inanç ve din hâline gelmiştir. Zerdüştlük dini; hayatı iyilik ve kötülüğün mücadelesi olarak tanımlanmıştır. İyiliği "Ahura Mazda", karanlığı ve kötülüğü ise "Ehrimen" (şeytan) temsil etmektedir. Çok tanrılı Zerdüşt dinin tapınaklarına "Ateşgede" denilmiştir.

Mimari Eserler:

Bodrum'daki Mausoleum (Mozole-Kral Mezarı) ve Manyas Gölü kıyısındaki Daskilyon (Ergili) bulunmaktadır. Anadolu'daki Pers Egemenliğine Mekodon Kralı İskender son verdi (MÖ 333)

HİNT UYGARLIĞI

Hindistan, Asya Kitası'nın güneyine Hint Okyanusu'na doğru uzanan büyük bir yarımadadır. Bu yarımada birçok nehir ve dağ kütleleriyle birbirinden ayrılan coğrafi bölgelerden oluşmuştur. Verimli topraklara sahip olan bölgenin en önemli akarsuları **İndüs** ve **Ganj** nehirleridir. Bu iki nehir Hintliler tarafından kutsal kabul edilmiştir. Zengin bir ülke olan Hindistan, tarih boyunca birçok kavim tarafından istilaya

uğramıştır. Önceleri küçük devletler hâlinde yönetilen Hindistan'da MÖ 1500 yıllarında Hint-Avrupa topluluğu olarak da bilinen "Ari'lerin "**Kast Sistemi**"ne dayalı bir devlet kurmasıyla siyasi ve kültürel açıdan büyük bir değişim ortaya çıkmıştır. Buna rağmen Hindistan'da güçlü bir devlet oluşturulmamıştır. Hindistan küçük prensliklere ayrılarak **raclar** tarafından yönetilmiştir.

Dini İnanış:

Hindistan Yarımadasında çok sayıda toplum ve ırk olduğundan birçok dil, din ve kültür bir arada yaşamıştır. Hindistan'da en eski din tabiat ve tabiat kuvvetlerine tapma esasına dayanan **Veda** dinidir. Bu din Brahmanizm ve Hinduizm olarak da bilinmektedir.

Budizm dini, Kast Sistemine tepki olarak doğmuştur. Budizm'in kurucusu **Buda** adlı bir düşünürdür. Budizm dini olmaktan çok, felsefi bir düşüncedir. Ancak Budizm'in Hindistan'da fazla yayılma imkânı bulmamıştır.

Kast Sistemi:

Kast sistemi, babadan oğlu geçen bir meslek gruplaşmasıdır. Bu sistem tarih boyunca Hint halkının kaynaşmasını ve Hint milletinin oluşmasını engellemiştir. Kastlar arasında evlilikler ve geçişler yasaklanmıştır. Her kastın kendine özgü özellikleri vardır. Kastın kurallarına uymayanlar kasttan çıkarılmıştır. Kast Sisteminde;

- brahman**; din adamları
- kşatriya**; asker ve asiller,
- vaysiya**; tüccar ve çiftçi sınıfları
- südra**; zanaatkâr ve işçi denilen sınıflardan oluşmuştur.
- parya**; hiçbir hakka sahip olmayan köleler sınıfını oluştururdu.

ÇİN UYGARLIĞI:

Çin 'in tarihi yontma taş devrinde MÖ 2500 yıllarına kadar uzanmaktadır. Çin uygarlığının meydana gelmesinde **Türk, Moğol ve Tibet** kültürlerinin de etkisi görülür.

Toplum ve Devlet Anlayışı:

Çin'de feodal bir yapı bulunmaktadır. Çin uygarlığında sınıf farklılığı ve bu sınıfların ayrı hukukları oluşturmıştır. Çin yönetiminde hanedanların egemenliği vardır. Tanrının Oğlu unvanını taşıyan imparatorlar kutsal kabul edilmiştir. Çin'de halk sosyal sınıflara ayrılırdı. Ülkenin çoğunluğunu oluşturan köylüler, asillere bağlı olurdu. Köylülerin hiçbir sosyal hakları yoktu.

Yazı:

Çinliler yazıyı **Sang Hanedanı** zamanında kullanmaya başlamışlardır. Bu yazı Çinlilerin resmi yazısı olup günümüze kadar gelmiştir. Yazı, edebiyat ve sanat alanında da önemli gelişmeler gösteren Çinliler kâğıt üretiminde, ipekçilikte ve çinicilikte ileri bir seviyedediler.

Dünya Uygarlığına Katkıları: Kâğıt, matbaa, pusula ve barutu bulan Çinliler medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunmuşlardır. Müslüman Türkler tarafından da kullanılan bu uygarlık alanındaki gelişmeler Haçlı seferleri sırasında Avrupalılar da öğrenmişler. Kâğıt ve Matbaa sayesinde Avrupa'da Rönesans ve Reform hareketlerinin doğmasına neden olmuştur.

Geçim Kaynakları:

Çin ekonomisi genelde tarıma dayalıydı. Bunun yanında ipek, porselen ve kumaş üretiminde oldukça ileri düzeydediler. Tarım ve ipek ticareti önemli geçim kaynakları olmuştur.

Çin'den Roma'ya kadar olan bölgede ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır. İpek yolu egemenliği Türklerle-Çinlileri karşı karşıya getirmiştir
Geniş ve verimli topraklarda tarım önemli etkinliktir.

Mimari Yapı: Çin mimarisinde çok katlı kuleler, tapınaklar ve saraylar önemli bir yer tutar. Çin Seddi dünyanın yedinci harikasından biri olarak kabul edilir.

Ordu:

Çin ordusu; yaya ve atlı askerlerden oluşmuştur. Çinliler atlı askerler konusunda Türklerden etkilenmişlerdir.

Din ve Düşünce Yaşamı :

Çin uygarlığının fikir hayatında Konfüçyüs ve Lao Tse (Lao-çe)'nin büyük bir yeri vardır. Daha sonra bu kişilerin düşünceleri din ve inanç hâline gelmiştir. Lao Tse, Çin'de Taoculuk felsefesinin kurucusudur.
Lau-Tzu'ya göre, "evren bir yaratıcının eseridir; o da Tao'dur." Tao, evrenin yolu, düzeni, yasası" anlamına da gelir. İnsanın

somutlaştırdığı ya da yaşama geçirdiği bilgelik yolu da Tao'ya yönelmekle olur. Tao'nun yoluna yönelen bilge kişi onunla birlik ve uyum içinde olmak durumundadır.

Konfüçyus, Çin'de yetişen filozof ve din adamlarından biridir. Çin'in karışıklık içinde bulunduğu bir dönemde, yeni bir ahlakî düşünce ortaya atarak kötülükleri önlemeye çalışmıştır, Ortaya koyduğu siyasi, toplumsal ve ahlakî düşünceler, Çin uygarlığının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. İnsanların eşitliğine inanan Konfüçyüs'e göre devlet yönetimi ile ahlak özdeşleşmelidir. Devlet ahlak kurallarına uyularak yönetilirse amacını gerçekleştirebilir. Kişiler erdemli olmak ve dürüst yaşamak zorundadırlar. Ancak bu yolla huzura ve mutluluğa ulaşılır.

Hindistan'da ortaya çıkan **Budizm**, 6.yüzyıldan itibaren Çin'de yayılmaya başlamış ve bu ülkenin dinsel yaşamında etkili olmuştur.

DOĞU AKDENİZ MEDENİYETİ

1- Fenike Medeniyeti

2- İbrani Medeniyeti.

FENİKELİLER:

Sami asıllı bir kavim olan Fenikeliler, Akdeniz kıyıları ile Lübnan'a yerleştiler. Fenikeliler (MÖ 1200) Lübnan dağları ile Akdeniz arasında devlet kurmuşlardır.

Toprakları; tarıma elverişli olmadığından deniz ticareti ile uğraşmışlar ve Akdeniz'in çeşitli yerlerinde Koloniler kurmuşlardır. Ayrıca kent devletleri halinde yaşayan Fenikelilerin en güçlü kent devletleri **Biblos, Sayda ve Sur** şehirlerini kurdular.

Fenikelilerin en ünlü ticaret kolonisi; Kuzey Afrika'daki Kartaca idi. Eski doğu kültürünü Akdeniz'e taşımışlardır.

Uygarlığa Katkıları:

- Tarihte ilk camı onlar bulmuşlardır.
- Mısır'dan öğrendikleri resim yazısını geliştirerek bugünkü Latin alfabesinin temellerini atacak 22 harflik alfabeyle bulmuşlardır.
- Denizde yıldızlara bakarak yönlerini tayin etmiş ve yeni ülkelere yelken açmışlardır.
- Sabunu bulmuşlardır.
- Her Fenike gemisinde not alan, hesap tutan, okuryazar bir adam mutlaka bulundurmushlardır.

-Fenikeliler, diğer Anadolu uygarlıkları gibi dokumacılıkta iler gitmişler. "**tiftik**" olarak adlandırılan keçi kılı dokuması ile "**tapetes**" adlı halı ve kilim dokumacılığı ile ünlenmişlerdir.

Düzenli bir orduya sahip olmadıklarından ve ordusun büyük bir kısmı ücretli askerlerden oluşan Fenikeliler siyasi açıdan güçlü olmadılar ve giderek güç kaybettiler. Bu nedenle Fenikeliler Asur, Babil, Pers ve Yunanlılara vergi vermek suretiyle varlıklarını sürdürmüşlerdir. MÖ VI. Yüzyılda Pers istilasına uğramıştır. Makedon Kralı İskender tarafından yenilgiye uğratılmışlardır. MÖ 65 yılında Roma'nın Suriye eyaletine bağlanmışlardır.

İBRANİLER

MÖ. 1500'lerde Filistin ve Lübnan dolaylarında yaşıyorlardı. Sami ırkından olan İbraniler Hz. Musa (a.s) zamanında birlik halinde geldiler.

Hız. Musa zamanında Mısır Firavunu II. Ramses ile yapılan mücadele sonucu Kızıldeniz'i geçerek kölelikten kurtuldular ve Sina yarımadasına yerleştiler.İbranilerin gerçek bir devlet kurmaları MÖ 1200 yıllarında Filistin'e gelerek buraya yerleşmeleri ile olmuştur. MÖ 1025 yıllarında Hz. Davut (a.s) tarafından kurulan İbrani devletinin başkenti **Kudüs** oldu. En güçlü dönemi Hz. Süleyman (a.s) zamanında yaşadılar. Hz. Süleyman (a.s) 'ın ölümünden sonra İbrani medeniyeti bozulurak **İsrail ve Yahudi** devleti olmak üzere ikiye ayrıldı.

İsrail Devleti'nin başkenti Kudüs oldu ve bu devlet MÖ 722'de Asurlar tarafından yıkıldı. Baş kendi **Samiriye** olan Yahudi Devleti ise 586'da **Babil Devleti** tarafından yıkıldı.

Babil Kralı Nabukadnezar, Yahudileri Babil'e tutsak olarak götürdü. Yahudiler orada elli yıl tutsak kaldıktan sonra Persler tarafından kurtarılarak yurtlarına geri döndüler. Perslerden sonra önce İskender sonra da Roma İmparatorluğu egemenliğine girdiler.

Yahudiler; Romalılar zamanında Kudüs'te büyük bir ayaklanma çıkardılar (MS 70).

Yahudiler, çıkardıkları isyan nedeniyle Filistin'den sürülerek dünyanın değişik bölgelerine sürgün edildiler. Yahudilerin bir kısmının Hazar ülkesine sığınması sonucu Hazarlar ile Romalılar arasında savaş çıktı. Fakat savaştan kesin bir sonuç alınmadı. II. Dünya savaşı sonrası 1948'de İngilizlerin desteği ile Filistin toprakları üzerinde İsrail Devleti kuruldu.

Dini İnanç:

Tek tanrılı inanç tarihte ilk olarak İbranilerde görülür. Kutsal kitapları **Tevrat Hz. Musa'ya inmiştir. Hz. Süleyman (a.s) tarafından Kudüs'te yapılan Mescid-i Aksa Hz.**

Süleyman (a.s.) zamanından sonra ilahi dinlerin merkezi olmuştur (İslâmiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik).

İbraniler, krallıkla yönetilmişlerdir. Tek tanrı inancı ilk defa İbranilerde görülür. İbrani dininin kutsal kitabı Hz. Musa'ya gönderilmiş olan "Tevrat"dır. İbraniler, yazı konusunda Fenikelilerden aldıkları alfabeyle kullanmışlardır.

İbraniler, sanat konusunda önce Asur, daha sonra Yunanlılar ile Romalıların etkisinde kaldılar. İbrani sanatının en ünlü eseri, Hz. Süleyman zamanında Kudüs'te yapılan Mescid-i Aksa'dır. Sonradan yıkılmış, yeniden yapılmış ve tamir görmüştür. Bugünkü **Mescid-i Aksa** Emevi halifelerinden **Abdülmelik** tarafından yapılmıştır. Mescid-i Aksa, Hz. Süleyman'dan itibaren

ilahi dinlerin merkezi olmuştur. Hz. Muhammed'in de Mirac'da buradan Arş'a yükselmiştir. Bu nedenle Müslümanlar açısından

da büyük önem taşımaktadır.

B. ANADOLU UYGARLIĞI

Anadolu uygarlıkları ve bu uygarlıkların çevre kültürlerle

- ilişkileri
- Hititler
- Firigler
- İonlar
- Urartular
- Lidyalılar

MÖ II. BİNDEN MÖ VI. YÜZYILA KADAR TÜRKİYE

1. HATTİLER:

MÖ 2500-1700 Yılları arasında Anadolu'da büyük bir uygarlık oluşturmuş olan Hattiler hakkında elde edilen bilgiler oldukça azdır. Hattilerin göçler sonucu Anadolu'ya geldikleri tahmin edilmektedir.

Hatti kültürüne ait en önemli eserler Çorum yakınlarında Alacahöyük'te bulunmuştur.

1935 yılında Atatürk'ün başlattığı kazılar sonucu bugün Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenen **güneş kursları, altın kupalar, heykelcikler** gibi birçok eser ortaya çıkarılmıştır.

Hatti halkı, hayvan biçimli tanrı kültürünü geliştirmiş, özellikle de boğa önemli bir simge olmuştur. Hatti kültürü Hitit uygarlığı kurulduktan sonra Hitit kültürü içinde yaşamaya devam etmiştir. Bu nedenle Hititler kültür ve inanç konusunda Hattilerden etkilenmişlerdir

2. HİTİTLER:

Anadolu'da siyasi teşkilatlanma önceleri şehir devletleri halinde olmuştur. **Anadolu'da ilk siyasi birlik Hititler zamanında olmuştur.**

Hitit tarihi;

Eski Devlet MÖ 1800-MÖ 1400)

Yeni Devlet (MÖ 1400-MÖ 1200)

Geç Hitit Şehir Devletleri (MÖ-1200-MÖ 700) olmak üzere üç dönemde incelenir.

Kafkaslar üzerinden geldiği sanılan Hititler MÖ-2000 yıllarında Orta Anadolu'da Kızılırmak çevresine yerleşmişlerdir. Hititler **Hattuşas (Boğazköy)** başkent olmak üzere bir devlet kurdular. Hitit Devleti'nin Kurucusu Kral Labarna (**I. Hattuşili**)'dir. Hititler **I. Mursil** zamanında Halep'i ele geçirerek sınırlarını Babil'e kadar genişlettiler.

MÖ 1400 yılı başlarında **II. Tutahia**'nın başa geçmesiyle imparatorluk dönemi başlamıştır.

Bu dönemin en önemli olayı Hititler ile Mısır'ın **Kadeş'te** Kuzey Suriye toprakları için karşı karşıya gelmesidir. 16 yıl süren savaşlardan bir sonuç alınmamıştır. MÖ 1280 de aralarında **Kadeş Antlaşması** imzalanmıştır. Bu antlaşma tarihte bilinen ilk yazılı antlaşmadır.

-Hititler MÖ 1200'lerde Ege göçleri ile batıdan gelen kavimlerin Hitit Devleti'ni yıkması sonucunda MÖ 700 yıllarında önce Asurlara sonra da Perslerin hâkimiyetine girmişler.

Hititlerde Ordu:

Hititlerde eli silah tutan bütün erkekler askerlik yapmak zorundaydı. Savaş arabalarında biri sürücü, ikisi okçu üç

savaşçı bulunurdu. Ordu; yaya, atlı ve savaş arabalı askerlerden oluşurdu.

Yaya askerler: mızrak, kılıç, kalkan, balta, topuz gibi aletler kullanırlardı.

Savaş Arabalarındaki askerler ise ok ve yay kullanırlardı.

Hititlerde Kültür ve Medeniyet:

Devletin başında "Büyük Kral" unvanını taşıyan bir hükümdar bulunurdu. Kral, aynı zamanda

-**başkomutan,**

-**başrahip ve baş yargıç** sayılırdı. Kralın yetkileri "**Pankuş**" denilen bir meclis denetlerdi.

Kraldan sonra en yetkili kişi "**Tavananna**" denilen kraliçeydi.

Tavananna'nın Yetkiler: Tavananna, kralın olmadığı zamanlarda Pankuş'a başkanlık eder, dini toplantılar ve bayramlar düzenlerdi.

Çok tanrılı bir dini inanışları vardı. Komşu ülkelerin tanrılarını benimsediklerinden **Bin Tanrı İli** olarak anılmışlardır.

Hititlerde sosyal yapıda en üst sınıfı kral ve ailesi oluşturmıştır. Bu sosyal yapı;

- **asiller,**

-**rahipler,**

-**sanatçılar,**

-**askerler,**

-**memurlar ve köleler** gibi sınıflara ayrılmaktaydı.

Ekonominin temeli tarım, ticaret ve hayvancılığa dayanırdı. Topraklar tanrıların ve kralın ortak malı sayılırdı.

Yazı: Hititler Hint-Avrupa dillerinden birini konuşurlardı.

Hititler Asurlardan aldıkları **çivi** yazısı ve kendi buluşları olan **hiyeroglif** yazısını kullanmışlardır.

Hitit Edebiyatı daha çok dini nitelikte Mezopotamya edebiyatının etkisi altındaydı.

Hititler, Asurlulardan aldıkları çivi yazısıyla beraber kendi icatları olan hiyeroglif yazısını da kullanmışlardır.

Tarihte ilk defa objektif tarih yazıcılığı Hititlerde başlamıştır.

Çünkü Anallar adıyla tuttıkları yıllıklarını tanrılara hesap vermek amacıyla yazılmıştır.

Hititlerden Günümüze Kalan Eserler:

Hitit sanatı; Mezopotamya sanatının etkisinde gelişmiştir.

Heykelticlik ve kabartmacılık gelişmiştir. Kabartma sanatının en önemli eseri Alacahöyük'deki Sfensli Kapı, Güneş Kursu,

Yazlıkaya ve İvriz kabartmalarıdır.

Hukuk:

Hititler, hukuk kurallarında Mezopotamya'dan etkilendiler.

Hititlerde **adalet güneşle** sembolleşmiştir. Güneş tanrıçası aynı zamanda hak ve adaletin koruyucusudur. Hititliler Mezopotamya'dan aldıkları kanunlara eklemeler ve düzeltmeler yaparak Anadolu'daki ilk kanunları oluşturmuşlardır.

Kadınlara mülkiyet hakkı ve resmi nikâh zorunlulukları vardı. Cezalar Sümer ve Babillilere göre daha hafifti. Verilen cezalar genelde bedelinin ödenmesi şeklindeydi.

Medeni hukuk ve ceza hukuku büyük gelişme göstermiştir. Hitit kanunları, hür vatandaşlara olduğu kadar kölelere de mülkiyet hakkı tanımıştır. Köleler bedelini ödedikleri takdirde özgür kalabilirlerdi.

3. İYONLAR

Mora'yı istila eden Dorların önünden kaçan Akadlar tarafından kurulmuştur. Batı Anadolu kıyılarının Menderes Nehri'nin Ege Denizi'ne döküldüğü bölgeye İyonya ve burada yaşayanlara İyonyalılar denir.

Eksi Çağ Anadolu uygarlıkları içinde sosyal yaşam düzeyi en yüksek ve en gelişmiş toplum İyonyalılardır. İyonlar, Akdeniz, Marmara ve Karadeniz'de ticaret kolonileri kurdular.

- verimli toprakları
- uygun iklim koşulları
- deniz ticaretinin gelişmiş olması
- düşünce özgürlüğüne verilen önem gibi sebeplerden dolayı İyonyalılar oldukça gelişmiş bir düzeye çıktılar.

- İyonlar denizci bir millettir.
- Demokratik rejim ve hukuk devleti niteliklerini taşıyan ilk şehir devletleri burada ortaya çıkmıştır. Bu nedenle İlk Çağ'ın Rönesans Dönemi olarak görülmektedir.

- İyonya kültürü Avrupa kültürünün özünü oluşturur. İyonlar ayrı şehir devletleri halinde yaşamış siyasi yönden birlik kuramamışlardır. **Milet, Efes, Foça, İzmir** (Smyrna) önemli İyon şehirleriydi. Önce Lidyalılara ve daha sonra da Pers İmparatorluğuna bağlandılar.

Felsefe, tarih, astronomi, matematik ve tıp bilimlerinin temelleri İyonya'da atılmıştır.

Matematikte Thales (Tales) ve Hythagoras (Pisgor), felsefe de Diyojen, tıp alanında Hipokrat, -tarihte Herodotos ünlü isimlerdir.

İyonların; Efes'te yaptıkları **Artemis Tapınağı** dünyanın yedi harikasından biri sayılır.

İyon Edebiyatının en önemli eserleri: **Homeros'un İlyada ve Odise** destanıdır.

Fenikelilerden alfabeyi alan İyonyalılar bunu yeniden düzenleyerek İyon alfabesi durumuna getirmişlerdir. Bu alfabeye bazı değişikliklerle Yunanlılara onlardan Romalılar ve daha sonra Batı dünyası bu alfabeyi öğrenmiştir.

Not: Fenike alfabesini batıya İyonlar aktarmıştır.

4. URARTULAR: MÖ. 600

MÖ 900'lerde Asya kökenli Hurriler tarafından Van gölü çevresinde kuruldu. Devletin kurucusu **I. Sardur**'dur. Hazar Denizi'nden Halep'e kadar bir hakimiyet kurdular. Başkenti Tuşpa (Van)'dır.

Urartular yaklaşık 200 yıl Doğu Anadolu'da önemli bir güç oluşturdular. Urartuların bölgedeki siyasi varlıklarına, İskitlerle birleşen Medler son vermişlerdir.

Urartular özellikle Asurların istila ve saldırılarına sıkça maruz kalmışlardır.

- Urartular Anadolu'da ilk defa federal anlayışta bir devlet kurmuşlardır.

Sanat alanında; Asurların etkisinde kalmışlardır.

- Urartular madencilik ve maden işletmeciliğinde çok başarılı olmuşlardır. Geçim kaynakları tarıma dayanan Urartular baraj ve sulama kanalları yapmışlardır.

Dini İnanış:

Çok tanrılı bir dini inanışları vardı. Geniş yetkilere sahip krallar, ülkeyi tanrı **Haldi** adına yönetmiştir. Öldükten sonra yaşamın devam ettiğine inanmışlardır. Bu nedenle ölümlerini yakarak ya da yakmadan oda şeklindeki mezarlara gömmüşlerdir.

Günümüze Kalan Tarihi Eserler:

- Van'da bulunan Van kalesi ve Çavuştepe Kalesi
- Erzincan'da Altıntepe Kalesi bu dönemin eserleridir.

4. FRİGYALILAR (MÖ 800-MÖ 676)

Frigyalılar; MÖ 1200 yılında boğazlar üzerinden Anadolu'ya gelen Balkan kökenli boylardan biridir. Hititlerin Anadolu'daki siyasi varlıklarının sona ermesiyle MÖ VIII. Yzy'da Batı Anadolu'dan Kızılırmak kıyılarına kadar uzanan topraklara siyasi bir güç haline geldiler. Ancak hiçbir zaman ülke genelinde siyasi birlik sağlayamadılar.

- Başkentleri **Gordion** (Ankara-Polatlı) şehri olmak üzere devletlerini kurmuşlar.

- Frigya Devleti **Gordios** tarafından kurulmuştur. Kral Midas döneminde bütün Orta Anadolu'nun, tamamına egemen oldular. Frigler krallıkla yönetiliyordu. Temel uğraşları tarımdır.

MÖ 600'de Lidyalıların egemenliğine giren Frigya Devleti'ne Kafkaslar üzerinden gelen **Kimmerler** son vermiştir (MÖ 676).

- Krallıkla yönetilen Friglerde kralın yanında aristokrat (soylu) sınıfı da devlet yönetiminde etkili olmuştur.

- Öküz öldürmek ve saparı kırmanın cezası ölümdü.

Ziraatçı bir kavim olduklarından dini inanışlarında bunun etkisi görülür. Tarihçi Herodotos, Friglerden Anadolu'nun en zengin halkı olarak bahsetmiştir. En büyük Tanrıları; toprak ve bereket tanrıçası "Kibelet" dir.

Friglerde; dokumacılık ve maden işçiliği ileriye idi. Anadolu'nun ilk kuyumcuları olarak bilinir. Dokumacılıkta oldukça ilerleyen Friglerin, "tapetes" denilen halı ve kilimleri oldukça ünlüydü. Sanat alanında kaya mimarisi gelişmiş olup bu alanda en ünlü eserleri **Midas Mezarlığı**dır. Ayrıca Gordios'ta da kayalar içine oyulmuş sığınaklar vardır.

Ayrıca **Fibula** adı verilen ilk çengelli iğneleri Frigyalıların bulunduğu sanılmaktadır.

5. LİDYALILAR (MÖ 687-546)

Lidya, bugünkü Gediz ve Küçük Menderes ırmakları arasında kalan bölgeye İlk Çağ'da verilen addır.

Lidyalılar MÖ 1200 yıllarında Anadolu'ya gelmişler. Gediz ve Menderes nehri arasında yaşayan Lidyalılar önceleri Hititlerin sonra Friglerin egemenliğinde yaşadılar.

Friglerin yıkılmasından sonra **Giges** adlı bir kral, Lidya devletini kurdu (687). Lidyalıların en güçlü ve parlak dönemi son kralları **Krezüs** zamanına rastlar.

Tüccar bir toplum olan Lidyalılar ticaret sayesinde zenginleşmişlerdir. Kara ticaretine büyük önem vermişlerdir. Ticaret önemli gelir kaynağıydı. Bu nedenle

Lidyalılar, Sardes'ten başlayarak Mezopotamya'ya kadar uzanan **Kral Yolu**'nu yapmışlardır. Bu yol üzerinden Mısır, Mezopotamya ve Yunan kent devletleriyle yoğun ticaret ağı kurmuşlardır.

Mezopotamya ve Ege Havzası arasında var olan ve Asurların da kullandığı ticaret yolu sayesinde Doğu ile Batı arasında kültürel etkileşim artmıştır.

Parayı Bulmaları:

Lidyalılar, MÖ 700'lü yıllarda mal takasına dayalı ekonomiden paraya dayalı ekonomiye geçişi sağlamışlardır. Tarihte ilk defa

uygarlık tarihine yaptıkları en önemli katkıları “**elektron**” adı verdikleri **parayı** kullanmalarındır. Bu büyük keşif İlk Çağ dünyasının ekonomik gelişimini büyük ölçüde hızlandırdığı hatta tarihin akışını bile etkilediği söylenebilir. Sikkenin (para) icadının doğal sonucu olarak dünya ticaretinde değiş tokuş usulünün yerini para ekonomisi aldı. Böylece iş ve ticaret alanlarında yeni ve büyük gelişmeler oldu.

Ordu: Lidyalılar paralı askerlerden oluşan ordular kurmuşlardır. Ancak paralı askerlerde vatan ve millet ruhu olmadığından savaşlarda pek üstünlük sağlayamadılar. Bu yüzden Lidyalılar kısa sürede zayıflamış ve yıkılmışlardır.

Başkenti **Sardes** şehri kültür ve sanat merkezi durumundaydı. Bu devlete MÖ 546'da Persler son vermiştir.

Not 1: Lidyalıların en güçlü dönemi Krezüs zamanına rastlar.

Not 2: Tarihte parayı ilk defa Lidyalılar buldu.

EGE VE ESKİ YUNAN UYGARLIĞI

1. Girit Uygarlığı
2. Miken Uygarlığı
3. Eski Yunan Uygarlığı
4. İskender İmparatorluğu Ege ve Eski Yunan uygarlıkları Girit, Miken ve Yunan uygarlığı olmak üzere üç dönemde ele alınmaktadır.

1. EGE VE YUNAN MEDENİYETİ

Ege ve Yunan uygarlığı; Girit, Yunanistan, Makedonya, Trakya ve Batı Anadolu'da yaşayan toplulukların oluşturduğu bir uygarlıktır. Ege ve Yunanistan uygarlığının ilk ortaya çıktığı yer Girit adasıdır.

1. Girit Uygarlığı: (MÖ 3500-1200)

Adanın merkezi, ünlü **Knossos** sarayı idi. Ege medeniyetlerinin en eskisi olan bu uygarlık Girit Adası'nda kurulmuştur. Girit uygarlığı en parlak dönemini MÖ 2400 tarihleri arasında yaşamıştır. Girit ekonomisi balıkçılık, tarım ve ticarete dayalıydı. Girit Adası'nın deniz ticaretinin önemli bir noktasında olması, Girit kültürünün çevre kültürlerle etkileşimini sağladı.

MÖ 1200 yıllarında Dor saldırıları sonucu yıkıldılar.

2. Miken (Aka) Uygarlığı (MÖ 2000-1200):

MÖ- II. Binde (2000) yıllarında Peleponnes (Mora) Yarımadası'na gelerek Miken şehrini kurup daha sona Mora'nın tamamına sahip oldular. Çanakkale boğazına hakim olmak için Truvalılarla savaşlar yaptılar. Bu savaşlar Homeros'un İlyada ve Odessia destanlarına konu oldu. Anadolu'dan gelen Akalar, Yunanistan'a yerleştiler.

Dorlar, Aka hakimiyetine MÖ 1200'de son vererek Yunanistan'da polis adında şehir devletleri kurdular.

3. Eski Yunan (Dor) Uygarlığı (MÖ 1200-337):

Dorlar, Akaların egemenliğine son verip Yunanistan ve Ege adalarını ele geçirerek “polis” adı verilen şehir devletleri kurdular. Bu devletler Perslerle uzun süren savaşlar yaparak Pers tehlikesini atlattılar. **Atina, Isparta, Korint ve Tebia** en önemli şehir

devletleridir. Kent devletlerinin başında önceleri krallar bulundu. Zamanla güçlenen soylular, kralları devirerek yönetimi ele geçirdi. Böylece Yunan şehir devletlerinde soylu yönetimine dayalı aristokratik yönetimler kurdular. İsparta ile Atina şehir devletleri birbirleriyle yaptıkları Peloponnes Savaşlarını Ispartalılar kazandı.

Yunanistan İskender'in hâkimiyetine girmiştir. Yunanistan'da tarıma elverişli toprakların az oluşu nedeniyle, halk geçimini balıkçılık, zeytincilik ve hayvancılıkla sağlamış. Yunanlar, Ege ve Karadeniz kıyılarında koloniler kurdular.

Uygarlığa Katkıları: Yunan uygarlığında tarih, edebiyat, tıp, geometri, felsefe ve astronomi gibi bilimler gelişmiştir. Bu dönemin bilim insanları: **Sokrat, Eflatun (Platon) , Thukydides, Homeros ve Aristo Yunan**

İlyada ve Odeise destanı Homeros tarafından yazılmıştır. Bu destanlar asırlar boyunca Yunanlılar arasında manevi birlik sağlamıştır. Fenike alfabesini kullanmışlardır.

Not: Tanrıları adına dört yılda bir olimpiyatlar düzenlemişler. Bu etkinlik Yunanlarda millet bilincini geliştirmiştir. Çok tanrılı bir dini inanışa sahiptiler.

Yunan Uygarlığı (MÖ 750-MÖ 550)

Değişik bölgeler üzerinde ticaret kolonileri kurdular. Atina demokrasiyle, Isparta ise krallıkla yönetildi. Perslerle yaptıkları mücadelelerde önemli başarılar kazındırlarsa da Persleri kesin olarak mağlup edemediler. Yunanistan'ın güçlü bir donanması Sparta'nın ise güçlü bir kara ordusu vardı.

İnanç: Yunanlıların çok tanrılı dinsel anlayışları vardı. Tanrıların insan şeklinde düşünürlerdi. Tanrıların heykellerini yaparlardı. Bu nedenle heykel sanatında ileri bir düzeye ulaştılar.

Hukuk:

Hukuk kurallarının ortaya çıkmasında sınıflar arasındaki mücadeleler etkili oldu. Düzenlenen kanunlar, sınıflar arasındaki mücadeleleri önlemeye yönelikti. Bu yasaların en ünlüleri; Drakon, Salon ve Klistenes kanunlarıdır.

Drakon ve Solon yeni bir takım kanunlar düzenleyerek sınıfsal çatışmaları önlemeye çalışmışlardır.

Drakon Yasaları: Soyluların haklarını kouvaya yöneliktir.

Salon Yasaları: Soyluların ayrıcalıklarına son verdi ve doğuştan kölelik kaldırdı.

Klistenes Yasaları: Sınıflar arası farklılık ve ayrıcalıkları kaldırdı.

MÖ 500 yıllarına doğru Atina'da yapılan **Klistenes** kanunlarıyla demokrasi yönetimi kurulmuştur.

Ekonomik Hayat:

Yunanistan'da Balıkçılık ve zeytincilik ön plana çıktı. Kurdukları koloni bölgeleri ile ticaret yaptılar. Zamanla zengin bir tüccar sınıfı oluştu.

Mimari Yapı: Knossos Sarayı en önemli mimari eserleridir. İnsan, hayvan ve bitki figürleriyle süsledikleri vazoları meşhurdur.

UYGARLIĞA KATKILARI

Yazı: Fenike alfabesini kullandılar.

Tarih, tıp geometri, astronomi ve felsefe alanlarında dünya uygarlığına önemli katkılarda bulundular. Sokrates (Sokrat), Platon (Eflatun) ve Aristoteles (Aristo) önemli bilim insanlarıdır.

İSKENDER İMPARATORLUĞU

Makedonya kralı **II. Philip**, Balkanların büyük bir kısım ile Yunanistan'ı egemenliği altına alarak Helen Birliği'ni kurmuştur. Ölüne yerine **filozof Aristo'nun** yetiştirdiği oğlu İskender, geçmiştir.

Makedonyalı İskender MÖ 334'te Persleri **Granikos** (Çanakkale-Bige) İssos (**Hatay Dörtyol**) ve Gavgamela (Suriye) savaşlarında yenilgiye uğratarak Anadolu'daki Pers egemenliğine son verdi. Doğuya doğru ilerleyen İskender, Hindistan'a kadar ulaştı.

-MÖ 313'te İskender'in ani ölümüyle imparatorluk komutanları arasında paylaştırıldı.

Böylece İskender'in ölümünden sonra imparatorluk üçe ayrıldı.

-Mısır'da **Ptolemler Krallığı** (M.Ö. 321-320)

-Makedonya'da **Anhtigonitler Krallığı** (MÖ 321-64)

-Trakya ve Bat Anadolu'dan Hindistan'a kadar uzanan topraklarda **Selevkoslar Krallıkları** kuruldu. (279-168)

Doğu ve Batı kültürlerinin sentezlerinden oluşan "**Helenistik**" **kültürü** ortaya çıktı. Batı Anadolu'da kurulan Bergama Krallığı, Helenistiuk kültürünün en önemli merkezi konumuna geldi.

Bergamalılar ayrıca keçi derisinden Parşömen adı verilen kâğıt elde ettiler. Yüz binden fazla kitaptan oluşan bir kütüphane kurdular.

MÖ 133'te Bergama Krallığına son veren Romalılar uzun savaşlardan sonra Anadolu'ya egemen oldular.

İskender İmparatorluğu Döneminde; doğu medeniyeti ve Yunan medeniyeti birbirinden etkilenecek ortaya çıkan yeni uygarlığa "**Hellenistik Medeniyeti**" Denir. (MÖ 334-323)

Hellenizmin oluşumunda; Yunan, Anadolu, Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının etkisi vardır. Bu dönemde önemli şehirler kurulmuştur (İskenderiye, Antakya, Bergama).

Mimari alanda Mısır'daki **İskenderiye Feneri** dünyanın yedi harikasıdan biri olarak gösterilir. İskenderiye'de bir akademi kurulmuş; matematik, tıp, doğa, gök bilimi, edebiyat ve kütüphanecilik alanlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Sinoplu **Diyojen** ver Arşiment bu dönemde yetişen önemli bilim insanlarıdır.

Günümüze kalan Eserleri:

Güneş tanrısı adına dikilen Rodos Heykeli ve Zeus Heykelidir.

Uygarlığa Katkıları:

Bu dönemde yetişen en önemli bilim insanı Aşimet'tir. Aşimet; suyun kaldırma kuvvetini bulmuştur.

Anadolu'da kurulan Bergama Krallığı zamanında **parşömen** denilen kâğıt icat edilmiştir.

ROMA İMPARATORLUĞU

İtalya'ya ilk gelenler İtalikler ve sona **Etrüskler**dir. Roma şehir imparatorluğunun kurucusu **Latinler**dir. Atlas okyanusundan Fırat ırmağı boylarına kadar genişlemişlerdir. Kavimler göçünün etkisi ile MS 395'te ikiye ayrıldı ve Batı Roma 476 da yıkıldı.

MÖ 133'te Bergama krallığına son veren Romalılar 100 yıl içinde Anadolu'nun tamamını egemenlikleri altına aldılar.

Romalılar döneminde, Anadolu'da nüfus arttı, tarım ve ticaret gelişti. Ticaret için yeni yollar inşa edildi. Bu dönemde **Antakya, İzmit, İzmit, İstanbul** gibi kentler büyüdü, gelişti ve Roma'dan sonra dünyanın en büyük merkezi haline geldi. Kentlerde büyük binalar, stadyumlar, agoralar, tiyatrolar, hamamlar ve büyük kütüphaneler yapıldı. Türkiye'de Roma İmparatorluğu döneminden başlıca şu eserler kalmıştır.

İstanbul'da; Bozdoğan Su Kemer, Çemberlitaş

Ankara'da; Augustus (Ogüst) Mabedi, Roma Hamamı ve Antakya yakınlarında Aspendos Tiyatrosu Roma döneminden kalan eserler arasındadır.

Romalılar, ülke sınırları dışında kalan İran, Hindistan, Afganistan ve Çin'e kadar giderek ticaret yaptılar Ticareti kolaylaştırmak için banka ve posta örgütü kuruldular.

Roma halkı çeşitli sınıflara ayrılmıştı.

- a. **Patriçler:** Üstün sınıf, her türlü hakka sahip sınıf
- b. **Peleppler:** Bazı haklara sahipler
- c. **Köleler:** Hakları olmayan insanlar

Roma'da ilk yazılı kanunlar MÖ V.yüz yılda düzenlenen **On İki Levha** kanunları Roma hukukunun temelini oluşturur. Daha sonraki dönemlerde bütün Avrupa ülkeleri Roma hukukundan etkilenmişlerdir. Pelep-Patrici mücadeleleri sonucunda oluşturulan bir komisyon tarafından hazırlanmıştır. On İki Levha kanunları; **Miras, borç, aile ve ceza** gibi konuları kapsayan bu kanunlarla Plepler birtakım haklar kazandılar.

Romalılar Fenikelilerle Kartaca (Tunus) savaşlarını yaparak burayı kendi kolonileri yapmışlardır.

Not: Filistin topraklarının Roma imparatorluğu içerisinde olduğu dönemde Hristiyanlık ortaya çıkmıştır. Romalıların bütün karşı koymalarına rağmen Hristiyanlık yayıldı. En sonunda Roma İmparatorluğu Konstantin MS 313 yılında **Milano Fermanı'nı** kabul ederek Hristiyanlık dinini serbest bırakmıştır ve bu yüz yılda Hristiyanlık iyice yayılmıştır.

Roma sanatı, büyük ölçüde Yunan ve Helenistik sanatının etkisiyle başlamış ve gelişmiştir. Bu dönemde tapınak, sunak, hamam, tiyatro, saray ve su kemerleri yapmışlardır.

Roma mimarisinde **kemer ve kubbe** önemli bir yer tutar.

Aspendos Tiyatrosu günümüze kalan en önemli tarihi eserdir.

Bu dönemde **Bergama, Efes, Antakya, Perge, Aspendos ve İskenderiye** önemli kültür merkezleri haline gelmiştir.

Hun baskısının yol açtığı Kavimler Göçü (375) nedeniyle Roma İmparatorluğu sınırlarını koruyacak durumda değildi. Kavimler Göçü'nün yol açtığı karışıklıklar nedenle imparatorluk; 395 yılında Batı ve Doğu Roma olmak üzere ikiye ayrıldı.

Batı Roma imparatorluğu Kavimler Göçü sonucunda yıkıldı (476).

Doğu Roma (Bizans) ise Türkler (Osmanlılar) tarafından 1453 tarihinde yıkılmıştır.

10. BİZANS İMPARATOLUĞU

Roma imparatorluğu 395' te Doğu ve Batı Roma İmparatorluğu olarak ikiye ayrılmıştı. Doğu Roma İmparatorluğunun bir diğer adı Bizans İmparatorluğu'dur. Tarih boyunca on iki kral sulalesi tarafından yönetilmiştir. En parlak dönemini Justinianus (Jüstinyen 525-565) döneminde yaşadı. Bu tarihten sonra Sasanilerin; Türklerin ve Arapların saldırıları sonuca zayıfladı.

Ülke "thema (tema)" adı verilen eyaletlerden oluşurdu. Bu eyaletleri "tekfur" denilen valiler yönetirdi. Latin kültürü yerine Helen kültürünü benimsediler. Resmi dilleri Grekçe idi. Hristiyanlığın Ortodoks mezhebini benimsediler.

İstanbul Bizans döneminde dünyanın en önemli kültür ve sanat merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bizanslılar İstanbul'da çok sayıda eser yapmışlardır.

Ayasofya Bizanslılar döneminde yapılmış en önemli eserlerinden biridir.

Aya İrini ve Hora Kiliseleri, Yerebatan Sarıncı, Binbir Direk Sarıncı, İstanbul Surları ve Su Kemerleri

TEST SORUSU

(İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI)

1. Bizans VII. Yüzyılda Müslümanların akınlarıyla karşılaştı.

1071'de Malazgirt savaşında Türklerle yenilen Bizanslıların elinde bulunan Anadolu topraklarının tamamına yakını kısa sürede Türklerin eline geçti. 1077'de Anadolu Selçuklu devleti kuruldu. 29 Mayıs 1453'te İstanbul'u fetheden Türkler, Bizans İmparatorluğuna son verdiler.

Neolitik çağda Anadolu'nun önemli yerleşim merkezlerinden olan Diyarbakır-Çayönü ve Gaziantep-Sakçagözü'nde yapılan araştırmalar sonunda bıçak, orak ve ürünleri saklamak üzere yapılan depolar bulunmuştur.

Bu bilgiler dikkate alındığında, Anadolu ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine varılamaz?

- A) Yerleşik yaşama geçilmiştir.
- B) Üretim çalışmaları başlamıştır.
- C) Tarım aletleri yapılmıştır.
- D) Tarıma uygun coğrafi özelliklere sahiptir.
- E) Mezopotamya uygarlığından etkilenmiştir.

2. Anadolu'nun bazı bölgelerinde MÖ. II. bin başlarını açıklayabilecek yazılı belgeler bulunamazken, sadece Kayseri-Kültepe'de Asurlulara ait ticari tabletler bulunmuştur. Bu bilgiler, Kültepe ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini kanıtlar?

- A) Anadolu'nun en eski tarım merkezidir.
- B) Takas sistemi ile ticaretin başladığı ilk bölgedir.
- C) Başka toplumlarla ilişkiler kurulmamıştır.
- D) Tarih çağlarına Anadolu'nun diğer yerleşim merkezlerinden önce geçilmiştir.
- E) Asurluların egemenliğini kabul etmiştir.

3. MÖ. XII. yüzyılda Anadolu'ya gelen Friglere ait eserlerin benzerlerinin Trakya'da da bulunması, aşağıdakilerden hangisine kanıt olarak kullanılabilir?

- A) Yunanlılar ile Frigler arasında ticaret yapıldığına
- B) Friglerin Anadolu'ya Trakya üzerinden geldiğine
- C) Friglerin Avrupa'dan gelen saldırılar sonucu yıkıldığına
- D) Friglerin çok tanrılı inancı benimsediğine
- E) Friglerin tarıma önem verdiğine

4. MÖ. 1800 yıllarında Hattuşaş (Boğazköy) başkent olmak üzere devlet kuran Hititlerin; zamanla sınırlarını genişlettikleri ve bu amaç doğrultuda çalışmalar yaptıkları görülür.

Bu duruma kanıt olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?

- A) Mezopotamya ile doğrudan ilişki kurularak Babiller ile savaşılması
- B) Anadolu'daki krallıkların egemenlik altına alınması
- C) Güneydoğu Anadolu'ya ve Suriye'ye seferler düzenlenmesi
- D) Mısır krallığı ile Suriye için savaşlar yapılması
- E) Tanrılara hesap vermek amacıyla yıllıklar yazılması

5. Lidyalıların aşağıdaki özelliklerinden hangisinin, Anadolu'da farklı uygarlıkların etkili olmasını sağladığı savunulabilir?

- A) Parayı kullanan ilk toplum olmaları
- B) Verimli topraklar üzerinde kurulmaları
- C) Kral Yolu üzerinde doğu-batı ticaretini geliştirmeleri
- D) Ulusal orduya sahip olmamaları
- E) Perslerle mücadele etmeleri

6.

Bilgi : İyon uygarlığı; Batı Anadolu kıyılarında, Efes, Milet, İzmir gibi şehirlerde ortaya çıkmış ve bu bölge bir ticaret ve sanat merkezi haline gelmiştir
Durum : Miletli Tales, MÖ. 585'de gerçekleşen güneş tutulmasını önceden hesaplamış, Pisagor dünyanın yuvarlak olduğunu ileri sürmüştür.
Yukarıdaki bilgi ile durum birlikte değerlendirildiğinde, İyonların bilimsel alanda ilerlemeleri aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Ekonomik ve kültü, el alanda gelişmesi
- B) Şehir devletleri şeklinde örgütlenmesi
- C) Dini inançların gelişmemesi
- D) Çok tanrılı dine inanılması
- E) Yunan kültüründen etkilenmesi

7. Anadolu MÖ. 543-333 yılları arasında yaklaşık iki yüz yıl Pers egemenliğinde kalmıştır. Ancak Persler kültürel bakımdan Anadolu'da fazla etkili olamamıştır. Hatta Persler önemli ölçüde olmasa da Anadolu uygarlığından etkilenmiştir. Bu durumun nedeni olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilebilir?

- A) Perslerin Anadolu'ya geç egemen olması
- B) Anadolu'nun Mezopotamya'dan etkilenmemesi
- C) Anadolu'da gelişmiş bir uygarlığın yaşanması
- D) Anadolu eyaletlerinin bağımsız valiler tarafından yönetilmesi
- E) Anadolu'nun diğer uygarlıklara kapalı olması .

8. İlkçağda Anadolu'da yaşanan gelişmelerden bazıları şunlardır;

- I. Lidyalıların parayı kullanması
- II. Hitit krallarının yıllıklar düzenlemesi
- III. Friglerde dokumacılık sanatının gelişmesi
- IV. Urartularda ahiret inancının görülmesi
- V. İyonların Anadolu'ya Yunanistan'dan gelmesi Bunlardan hangilerinin ekonomik yaşam biçimine bağlı olarak ortaya çıktığı söylenebilir?

- A) I ve IV
- B) I ve III
- C) III ve V
- D) II ve III
- E) II ve IV

9. İlkçağda Mısırlıların Nil Irmağı'nın taşmasından zarar görmeleri ve tarlaların sınırlarını belirlemeye çalışmaları geometrinin temel kurallarını bulmalarını sağlamıştır.

CEVAP ANAHTARI

1. E 2. D 3. B 4. E 5. C 6. A 7. C 8. B 9. A 10. D 11. A 12. C

Bu bilgiye göre, aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Toplumların yaşam biçimini etkileyen olaylar uygarlıkların gelişmesini sağlar.
- B) Toplumların geleceğini doğal olaylar belirler.
- C) Akarsu boylarında yaşayan toplumlar diğer toplumlara göre daha uygardır.
- D) Uygarlığın gelişmesi, toplumların yaşamını kolaylaştırmıştır.
- E) Mısırlılar şehir devletleri şeklinde örgütlenmiştir.

10. Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılarda, mezarlarda günlük yaşam ile ilgili çeşitli eşyaların da bulunması aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?dersimiz.com

- A) Halk arasında sınıf farkı gözetilmediğinin
- B) Uygarlığın geliştiğinin
- C) Ekonominin tarıma dayalı olduğunun
- D) Ölümünden sonra yaşama inanıldığının
- E) Tapınak mimarisinin geliştiğinin

11. Sümerler yazıyı kullanan ilk toplumlardan biridir.

Tapınaklara teslim edilen ürünleri belirlemek amacıyla ilk defa rahipler tarafından kullanılan Sümer yazısı, kil tabletler üzerine üçgen uçlu bir çubukla yazılmıştır.

Bu bilgiye göre yazının kullanılmasında, aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Ekonomik yaşamı düzenlemek
- B) Sanat çalışmalarını yönlendirmek
- C) Tapınakların korunmasını sağlamak
- D) Başka uluslarla ilişkileri geliştirmek
- E) Siyasi ve askeri gücü artırmak

12. Yunanistan'da kurulan şehir devletleri başlangıçta krallar tarafından yönetilmekteydi. Ticaretin gelişmesiyle zenginleşen orta sınıf, soylularla mücadele ederek zamanla yönetimde söz sahibi olmuştur.

Bu bilgi, aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?

- A) Şehir devletlerinin ticarete önem vermediğinin
- B) Kralların yetkilerini halka devrettiğinin
- C) Ekonomik durumun siyasi yapı üzerinde etkili olduğunun
- D) Toplumun bilimsel gelişmelere açık olmadığının
- E) Şehir devletleri arasında birlik sağlandığının

